

Mauri Panhelainen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu,
mauri.panhelainen@jamk.fi

Mutkia kansainvälistymisen tiekartassa

Opetusministeriö asetti 1990-luvulla erittäin kunnianhimoisen pitkän aikavälin tavoitteen: vuosikymmenen päästä joka toinen suomalaisista korkeakouluopiskelijoista opiskelee tai suorittaa harjoitteluaan ulkomailla jossain vaiheessa opintojaan. Opiskelijaliikkuvuus kasvoikin sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa 2000-luvun alkuvuosiin saakka, mutta ei päässyt lähellekään 50 %:n tasoa. CIMOn tilastojen mukaan vuonna 2005 ammattikorkeakouluissa noin joka seitsemänten (14.5 %) nuorten suorittamaan AMK-tutkintoon sisältyi opintosuorituksia ulkomailla, joten tavoitellusta tasosta on jääty perin kauas. Yliopistot eivät menestyneet juurikaan paremmin.

Vuonna 2006 suomalaisten korkeakoulujen opiskelijavaihdossa (3 kk tai yli) liikkui molemmilla kk-sektoreilla yhteensä noin 16 500 opiskelijaa. Nyt seuraava kansallinen tavoite on asetettu realistisemmin: opiskelijaliikkuvuutta halutaan kasvattaa vuoteen 2012 mennessä noin kolmanneksella nykytasosta.

Suomen kansainväistyminen sai merkittävän potkun eteenpäin Euroopan Unioniin liittymisestä 90-luvun puolivälissä. Kansainvälisistä aktiviteeteistä on tullut monilla yhteiskuntaelämän sektoreilla arkipäivää. Muutos on niin suuri, että tänään on vaikea enää mielikuvituksessakaan palata 1990-luvun alkuun, hiljaisen vuorovaikutuksen tasolle kansainvälisissä suhteissa.

Bolognan prosessi on vahvasti eurooppalaistanut suomalaista korkeakoulupolitiikkaa ja tarjonnut myös henkisen selkänöjan yksittäisten korkeakoulujen kansainvälistyspyrkimyksille. Maakunnissa korkeakoulujen odotetaan seilaavan kansainvälistymisen lippulaivoina. Tehtävä on paljon laajempi kuin pelkästään opiskelija- ja henkilöstövaihto. Monet maakunnat toivovat korkeakouluilta merkittävää tukea kasvuhakuisten yritystensä kansainvälistymiseen, eikä osaavan työvoiman rekrytointia omalle alueelle tai vaikkapa kulttuurin kenttää enää suljeta ulkopuolelle.

Kansainvälistyminen on alusta lähtien ollut ammattikorkeakoulureformin onnistuneimpia osa-alueita. Runsaat 10 vuotta sitten, jolloin yliopistoista puuttuivat lähes kokonaan kansainväliset koulutusohjelmat, ammattikorkeakoulut perustivat niitä kaikille koulutusaloille. Aikoinaan nopeasti syntyneet 50 englanninkielistä koulutusohjelmaa ovat ammattikorkeakouluissa lisääntyneet lukumäärältään jo noin sataan. Viime vuosina eniten uusia englanninkielisiä ohjelmia on perustettu ylempinä AMK-tutkintoina, joiden kilpailijoiksi on syntynyt yliopistoihin suuri määrä englanninkielisiä maisteriohjelmia.

On syntynyt vahva vaikutelma, että ankara kilpailu on - jälleen kerran - päihittänyt järkevän alueellisen työnjaon, vaikka opetusministeriö on toivonut avointa vuoropuhelua ja työnjaosta sopimista ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kesken. Hallinnan (ja hillinnän) vaikeus tällaisissa asioissa lienee yksi taustatekijä käynnissä olevaan rajuun rakennemuutokseen, jossa korkeakoulut ja niiden omistajuudet on laitettu poliittiseen arvontakoriin. Jokainen arpajaisiin osallistuva korkeakoulu tai liittouma odottaa itselleen jättipottia, vaikka niitä jaossa vain yksi - tai pahimmassa tapauksessa ei yhtään. Eikä uusi arpajaisia järjestetä vähään aikaan.

Mutta kansainvälistymisen karavaani kulkee: mm. ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita halutaan lisää suomalaisiin korkeakouluihin ja tutkintojen myynti EU:n ulkopuolisiin maihin on nyt tehty mahdolliseksi. Optimistit odottavat siitä korkeakouluille huomattavaa tulovirtaa, mutta realistit eivät ole innostuneet.

Kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden määrä suomalaisissa korkeakouluissa halutaan nostaa nykyisestä 10 000 korkeakouluopiskelijan tasosta 14 600:an vuoteen 2012 mennessä. Tähän sisältyy kk-poliittinen koukku, josta ei ole keskusteltu. Kasvu nimittäin jaetaan ministeriön suunnitelmissa epätasaisesti: yliopistojen lisäys on 3500 opiskelijaa (= 63 %), mutta ammattikorkeakoulujen vain 1100 (= 22 %). Halutaanko tällä linjanvedolla lisätä yliopistojen englanninkielisten maisteriohjelmien myyntiä vai mihin tällä tähdätään?

Kaikkia kk-poliittisia linjanvetoja ei löydy KESUn tai muiden virallisten suunnitelmien teksteistä (vaan ainoastaan taulukoista). Numeroiden taakse piiloutuu merkittäviäkin kannanottoja.

Kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden lisääntyessä olisi löydettävä keinoja pitää heidät Suomessa valmistumisen jälkeen. Omat työmarkkinamme kaipaavat kansainvälisiä osaajia. Vapaaehtoinen toimiminen kehitysmaiden nuorille välietappina anglosaksisille työmarkkinoille (USA; Englanti) on epäitsekästä, mutta lyhytnäköistä. Kotimaihinsa palaavia kehitysmaiden nuoria voi toki jatkossakin kouluttaa - mieluummin kuitenkin ulkoministeriön kehitysyhteistyörahoilla.

Muutakin pitäisi tehdä. Ulkomaisille tutkinto-opiskelijoille tulisi opettaa suomen (ja ruotsin) kieltä nykyistä enemmän - ja siinä sivussa perehdyttää kunnolla myös suomalaiseen kulttuuriin. Pari pakollista opintoviikkoa ei riitä, jos heidän toivotaan jäävän suomalaisille työmarkkinoille. Kieli- ja viestintäopintojen merkitystä pitäisi muutenkin korostaa ja kehittää. Tässä tavoitteena ei ole vain kotikansainvälistymisen tehostaminen, vaan yleisempi tarve: kaikkien opiskelijoiden varustaminen taidoilla, joita suomalainen kansainvälistyvä työelämä perustellusti odottaa. (Verkkolehtemme tässä numerossa teemaa käsitelläänkin monipuolisesti.)

Kansainvälistymisen tiekartassa on myös muita mutkia. Ulkomaisia opettajia liikkuu suomalaisissa korkeakouluissa jatkuvasti perin vähän, eikä kansainvälisiä kumppaneita oikein löydy tutkimus- ja kehityshankkeisiin.

Korkeakoulupolitiikan ylätasolla seurataan aktiivisesti kansainvälisiä virtauksia, mutta korkeakouluissa koetaan, että keinot ovat loppuneet. Esimerkiksi liikkuvuuden kasvu Suomesta ulkomaisiin korkeakouluihin on lähes pysähtynyt.

Opetusministeriö on luvannut jo tänä vuonna uuden kansainvälistymisohjelman korkeakoulusektorille. Uudet kielistrategiat puolestaan laaditaan vuonna 2009. Toivoa sopii, että niiden myötä otetaan rohkeasti esiin uudet keinot ja annetaan käyttöön vahvemmat voimavarat, jotta korkeakoulujen kansainvälistyminen voisi päästä seuraavalle portaalle.